

Kyrkans frihet

I föregående och detta nummer av SPT beskriver professorn i kyrkohistoria Oloph Bexell Svenska kyrkans utveckling de senaste 150 åren. Det som skildras är hur Sverige långt fram på 1800-talet var ett kristet enhetssamhälle, där alla formellt tillhörde Svenska kyrkan och där kyrkans dopundervisning skedde i skolan. Bexell skildrar hur detta svenska kristna enhetssamhälle på punkt efter punkt monterades ned. Genom kommunreformen 1862 skedde en uppdelning av församlingens angelägenheter i en borgerlig och en kyrklig kommun. Genom 1919 års undervisningsreform ersattes Luthers lilla katekes och katekesutvecklingen från 1878 som grundval för kristendomsundervisningen med Bergspredikan och en etiskt bestämd kristendomsuppfattning. 1930 kom en ny lag om kyrkofullmäktige i de större församlingarna, och denna lag innebar att det beslutande organet i församlingarna inte längre rekryterades ur den gudstjänstfirande församlingen. Den dubbla ansvarslinjen mellan prästerlig ämbetsförvaltning och folklig självstyrelse, som etablerades med tillkomsten av kyrkomötet 1868, ägde bestånd fram till 1982. Det gamla kyrkomötet med uppdelning mellan präster och lekmän ersattes då av ett nytt kyrkomöte, där alla ledamöter utses genom val utan någon uppdelning mellan präster och lekmän. Därmed lades grunden för de nomineringsgrupper som idag utser kandidater till kyrkans olika beslutande organ. Med nomineringsgruppernas tillkomst blev det legitimt att de politiska partierna ställde upp i valen, och det är dessa som numera dominerar och i stor utsträckning styr de beslut som fattas.

Så kan man fortsätta med årtal och lagar för att beskriva upplösningen av det svenska enhetssamhällets kristna grundval. Idag är samhället sekulärt i den meningen att staten inte baserar lagstiftning och myndighetsutövande på någon särskild religion. Inte heller har Svenska kyrkan del i lagstiftningen, den rätten upphörde 1982 med det nya kyrkomötets tillkomst. Att hänvisa till Bibeln eller andra religiösa urkunder anses i samhällsdebatten inte vara relevant. Skolan ska vara konfessionslös och eleverna ska lära sig att ifrågasätta religiösa och etiska normer. Varje medborgare har rätt att ansluta sig till vilket trossamfund han eller hon själv vill och likaså rätt att avstå från varje sådan tillhörighet.

Bexells beskrivning är till stor hjälp, när det gäller att förstå Svenska kyrkans situation och läge i dag. Om kyrkan kan verkligen sägas att hon *tronar på minnen från fornstora dar*, då när kyrkans tro och praxis styrde människors görande och låtande. Men dessa dagar är oåterkalleligen förbi. Idag är det tvärtom så att kyrkan har att ansluta sig till de regler och tänkesätt som formar folkmajoritetens liv. Stora grupper av anställda och förtroendevalda har svårt att tänka sig något annat.

Det blir mer och mer uppenbart, att Svenska kyrkan håller på att övergå från att vara folkkyrka i ett kristet enhetssamhälle till att bli en av flera kyrkor i ett mångreligiöst och mångkulturellt samhälle. Det tydligaste tecknet är medlemstappet. Men också deltagandet i de kyrkliga handlingarna minskar, särskilt konfirmationen. 2030 beräknar man att tillhörigheten till Svenska kyrkan kommer att vara ca 45 procent av folkmängden mot 65 procent i dag. Och minskningen kommer att fortsätta. Prognoserna säger att 21 procent av barnen kommer att

döpas år 2030 mot 45 procent i dag, allt enligt Kyrkans tidning (10 nov. 2016). Om endast vart femte barn döps, kommer andelen kyrkotillhöriga att minska ytterligare.

I detta läge finns det starka krafter som vill göra kyrkan till en lobbyorganisation i det politiska spelets utkanter. Det är dessa som, när det talas om att medlemmarna lämnar kyrkan, är snara till att peka på att Svenska kyrkan är Sveriges största medlemsorganisation, som därtill är demokratiskt styrd, har flest anställda, får statlig hjälp att kassera in medlemsavgifterna och har en historia som andra föreningar bara kan drömma om för att inte tala om alla kulturminnesmärkta byggnader. Hur frestande är det inte för denna förening att bli en progressiv kraft i det politiska spelet, att bli någon som man räknar med i den opinion som syns och hörs, en kraft som står upp för allas lika värde och rättigheter!

De politiska krafter som idag styr kyrkan tänker i dessa och liknande banor. Politiska partier är till för att främja de mål som beslutas på partikongresserna. Att då få inflytande i en förening med 6 miljoner medlemmar är lockande och eftertraktat. För många är det också ett arbete som utförs i god tro. Man ser inget annat alternativ för kyrkan än att sekulära politiska partier har ett avgörande inflytande, och man tycks tro att närheten till de politiska eliterna ger kyrkan trovärdighet.

Politiseringen av det kyrkliga beslutsfattandet är en av de tendenser Bexell visar på som karakteristiska för kyrkan i början av 2000-talet. Det andra som Bexell lyfter fram är hur Svenska kyrkans dopundervisning till stora delar försvunnit från 1919 och framåt. Det som skulle vara intressant att få närmare belyst är naturligtvis, hur dessa båda tendenser hakar i och ömsesidigt förstärker varandra. I varje fall förefaller det högst troligt att ett försvagat kyrkomedvetande, som följer av en fragmentarisk dopundervisning, har gjort det lättare för de politiska partierna att stärka sitt grepp över kyrkan. De politiska gruppernas agerande i kyrkan och inom kyrkopolitiken har ju också påfallande ofta varit riktat mot de rörelser och enskilda som stått för en klassisk kyrkouppfattning.

Den bild som Bexell tecknar kan synas dyster: en försvagad kyrka utan eget kyrkomedvetande, med siffror som pekar nedåt, och vars beslutsapparat utnyttjas för att legitimera olika politiska projekt. Ändå kommer kyrkan att överleva. Det finns en potential i kyrkans historia, i hennes arv av tro och liv, i de traditioner av gudstjänst och psalmer som kyrkan förvaltar; en potential som gång efter annan blommar ut. Reformationen på 1500-talet är ett exempel. Lärdomen i detta är att Guds handlande i och genom sin kyrka i längden motstår världsliga makter och krafter. 1900-talets olika diktaturer förmådde inte släcka trons låga, inte heller sekularismens destruktiva kritik. När kyrkorna försvagas i Europa växer de sig starka på andra håll i världen.

Under den tidiga medeltiden lanserades parollen *Libertas ecclesiae*, Kyrkans frihet. Denna paroll blev huvudpunkten i ett omfattande reformprogram. Men även nu kan man här och var se ansatser till sådana reformprogram både i vårt eget land och på andra håll. De två viktigaste punkterna i denna kamp för kyrkans frihet är ett förnyat kyrkomedvetande och att undervisningen i kristen tro på alla nivåer stärks. Dopundervisningen, vuxenundervisningen, undervisningen av präster och diakoner måste få sitt fokus i det som tiderna igenom varit bärande moment i kyrkans tro och liv. I det uthålliga arbetet på dessa punkter läggs grunden

för en kyrka i ett post-kristet samhälle. En kyrka som inte är fokuserad på medlemsiffror, utan vet att det viktiga är att Ordet förkunnas och sakramenten utdelas efter Kristi ord och instiftelse.